

IŠSILAISVINIMAS iš apribojimų meno, kultūros ir politikos srityse
Europoje ir Afrikoje

Teodora Grigaitė

Išsilaisvinimas

 Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

 LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

 NACIONALINIS
KAUNO
DRAMOS
TEATRAS

 RÉCRÉÂTRALES
Résistances Panafricaines d'écriture, de création et de recherche théâtrales

IŠSILAISVINIMAS iš apribojimų meno, kultūros ir politikos srityse
Europoje ir Afrikoje

Teodora Grigaitė

Idėjos pristatymas

Šis **DECONFINEMENT** projektas, viena dalis iš keturių, susideda iš dviejų istorijų. Pirmosios istorijos conceptualinė ašis yra mistinė patirtis bei *Gelassenheit* (romumas, atsiribojimas, stojiška nuostata), antrosios – sartriškoji¹ koncepcija „bad faith“, nurodanti, kaip žmogus elgiasi vedinas blogų paskatų (būdv. bad („blogas“) šiuo atveju nurodo ne į tam tikrą moralinį vertinimą, bet į egzistencinį, ontologinį neautentiškumą. Bloga valia – kai žmogus elgiasi pagal principus, kurie neturi nieko bendrą su jo(-s) nuostatomis, norais, o veikia pagal kitų (individue, visuomenės, religinių, kultūrinių tropų) ekspektacijas. Abu terminai apmąstomi ryšyje su skirtingomis erdvėmis bei nuobodumo fenomenu. Pirma ir antra dalys veikia kontrasto principu (ir erdvės, ir apmąstomų terminų atžvilgiu).

Pirma istorija, kurioje vaizduojama mistinė patirtis bei *Gelassenheit*, įpina šias sąvokas į naratyvą, kurioje pagrindinis personažas yra apleistas butas sovietinio laikotarpio statybos pastatų pripildytame Kauno rajone. Pasakojimas išskleidžia individo santykio su erdve amplitudę ir vaizduoja, kaip priklauso tarpasmeninis, tarpobjektinis bendravimas nuo kintančių sąmonės būsenų. Idėja tapyti aplinką, kaip istorijos protagonistę, kyla iš Aldous Huxley *Suvokimo durys. Dangus ir pragaras*² esė, kurioje tyrinėjama įsiskverbimo į erdvę modusai. Protagonistas Huxley esė tampa bandymo triušiu ir, kūrybos dėlei, suvaržo didelį kiekį psichodelinių narkotikų. Iš šio veiksmo ir kilo visos esė istorija, kuri yra niekas kitas, kaip tik lyrinį-aš supančios aplinkos aprašymas.

Abiejose dalyse bus skiriama daug dėmesio aplinkai ir erdvei, tačiau (sąmonės) pokyčio motyvacija šiuo atveju bus ne psichotropinės medžiagos, bet anksčiau nepatirta jausena (sąmonės ištuštėjimas), kurią sukėlė privalomo karantino nurodymai. Tad pirmojoje dalyje nagrinėjami

tokie klausimai: koks mūsų santykis su erdve?; ar atsivadavimas erdvei gali daryti įtaką patiriamam romumui?; kodėl erdvinis išsivadavimas yra dažniausiai suvokiamas kiekybiškai, o ne kokybiškai (t. y., kodėl populiariojoje kultūroje, naujojo amžiaus dvasiškumo tradicijoje tiek išsakinio požiūris, jog laisvė yra keliavimas į kitus kraštus, kitų kultūrų patyrimas, o ne besikeičianti sąmonės būseną? Pirma dalis suskirstyta į tris komponentus: (i) mistinės patirties, kaip tokios, aptarimas; (ii) *Gelassenheit* sąvokos trumpas pristatymas; (iii) istorija, kurioje skirtingais pavidalais pasirodo mistinė patirtis ir *Gelassenheit*.

Antroji dalis, kurios centras yra „bad faith“ patirtis, kalba apie XXI a. įprastą vaizdinį, iliustruojantį, kaip žmogus sieja laisvę su tam tikra egzotiška erdve, kuri, konotacijų principu, savyje talpina įvairias naujojo amžiaus dvasinio gyvenimo praktikas. Protagonistai, užsiimančys skaitmeniniu klajokliškumu³, karantiną praleido vienoje iš vaizdingiausių pasaulio salų. Ten, užsitikrinus finansinę gerovę, leido kelis mėnesius ir praktiko visas įmanomas naujojo amžiaus (Vakarų) dvasinio gyvenimo apraiškas. Istorija klausia: kodėl šis specifinis pavyzdys yra gera „bad faith“ iliustracija? Kodėl visų vertinama gamta ar kultūra, nuzulinta estetinio žvilgsnio, galiausiai nieko nebeikonotuoja ir egzistenciškai neužpildo krūtinės?

Abi dalys yra skirtos kritiškai apsvarstyti, ką mes laikome išsivadavimu nuo pasaulį kelerius metus talžiusios pandemijos pasekmių ir retoriškai klausiti, kodėl pagrindiniai impulsai pabėgti nuo įprastos erdvės neatitinka lūkesčių ir dar labiau egzistenciškai, psichologiškai ir ontologiškai nuvilia individą.

1 Prancūzų filosofo Jeano-Paulio Sartro egzistencialistinė, fenomenologinė sistema.

2 Huxley, Aldous. *Suvokimo durys. Dangus ir pragaras*. Vilnius: Kitos knygos. 2019. ISBN 9786094273667

3 https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_nomad

PIRMA DALIS

Mistinė patirtis (sąvokos apmastymas)

Filosofinės minties istorijoje jau nuo seno teigiama, jog vien protu ir racionalumu pasaulio nepažinsime. Kai kurie eina dar toliau ir postuluoja, jog tokie judėjimai kaip modernybės filosofijos atsiradimas arba taip gloriškiojama Apšvietos epocha apie pasaulį, gyvenamąją patirtį mums taip nieko ir nepapasakojo. Na, nebent, kad pasaulis yra išmatuojamas, pagal tam tikrus dėsnius, teorijas, lygtis matuojama virsmų, atsitikimų visuma. Racionalumas išgelbės pasaulį, racionalumas išspręs individualias bei kolektyvines žmogaus problemas. Logiškai suprantama tikrovė, grindžiama įvairiais gamtos ar tiksliaisiais mokslais, gali tiksliai nusakyti, dėl ko verkiame, dėl ko patiriame ekstazę, dėl ko buriamės į bendruomenes, dėl ko padedame Kitam.

Tačiau, greta išmatuojamumo, paskaičiuojamumo, įsispraudžia ir mažos patirtys į kurias prasiskverbti gana sunku. Ir, atrodo, kad vis ko trūksta, spaudžia krūtinę nuo to, jog visam, kas atrodo stebuklinga ir nepaaiškinama, yra atsakymas – „tai tik tavoji smegenų chemija“, „tai atsitiko dėl to, kad ozono sluoksniu susijungia su kalio oksidu ir azoto dulkėmis“; „nes per daug aguonų pieno prilakei“...

Šiame *aiškiame* pasaulyje neaišku, koks yra mistikos, mistinės patirties balsas. Visų pirma, kas yra mistika? Su kuo mums asocijuojasi šis terminas? Ar mistika, mistinė patirtis priklauso tik religijos ar spiritualinių, dvasinių reikalų sferai? Atrodo, kad tik Marija Magdalieta, Meistras Eckhartas, koks Buvė saloje gyvenantis individas, ar šamanas gali papasakoti ką nors apie išskirtines sensacijas. Atrodo, jog mistinis jausmas asocijuojasi su Vakarų protui nesuvokiama patirtimi, kuri dažniausiai yra siejama su asmenimis, kuriuos orientalizuojame, apipiname įvairiais mitais, ir nežiūrime kaip į tuos pačius žmones kaip mes, tik kaip gebančius patirti, na, ką nors įdomesnio.

Anot šaltinių, mistika apibrėžiama kaip disciplina arba pasaulėžiūra, grindžiama nepaaiškinamais

reiškiniams, emocijomis, intuicija, tačiau, rodos, jog nūdien ši patirtis tapatinama su naujojo amžiaus dvasinėmis, dažniausiai pralobimui ir specifiniui žmonių sluoksniui pritaikomomis praktikomis. Paprastas žmogus sąlygų tam lyg ir neturi. Sąlygų, dažniausiai susijusių su vidine būseną, nes viską veik išaiškinus, išnagrinėjus ne tik uolienų sandarą, bet ir sielos būseną, afektą, mistika į XXI amžiaus minties glotnumą neįsitemena. Tačiau, galbūt kolektyviai juntamas „normalumas“, kaip emocija, ar, veikiau, kognityvinis / dvasinis nusi-teikimas iš tikrųjų yra tik atsakas į tikrovę, kuri siekia kitybę, ką nors stebuklingesnio nei darbas-maistas-prievolė-viena savaitė į metus šau-nam į Tenerifę-naujas iPhone'as, nuneigti.

O, kad greičiau grįžtume į normalias vėžes!

Veikiausiai ir girdėta, ir produkuota frazė.

Atslinkus pandemijai, nuslinko normalumas. Nuslinko įsivaizdavimas, jog pasaulis sustos, jei nesikelsime penkias dienas iš septynių pardavinėti elektros variklių arba teikti buhalterinių ataskaitų. Apleido ir prievolė ar, veikiau, neišvengiamumas apstatyti sąmonę visais įmanomais turiniais – darbu, mokslais, santykiais, finansais, karjera. Laikas, rodos, sustojo. Žinoma, ne visiems. Tiems, kurie rizikuoja savo gyvybėmis, laikas tiksi per daug greitai ir per daug chaotiškai.

O likusiems, kolektyviai įsikalinusiems, viskas tapo *atidėta*. Tad ir mintys atsidėjo. Sąmonė ap-tuštėjo. Galų gale, kas mes esame jei ne dažniau-siai tik tos prievolės ar menki, trumpai besitęsian-tys malonumai? Kai kas daugiau, kai kas mažiau. Todėl, ištuštėjus sąmonei, atsirado daugiau vietos kitoms patirtims.

Gelassenheit (sąvokos apmąstymas)

Ką nuveikus su tuo ištuštėjimu? Žinoma, pirma reakcija yra nuobodžiavimas, apatija. Rodos, jei neturime prievolių ar dirbtinai nesusikuriame naujų, išnykęs šaršalas ir *noisas* glumina. Prie keliolikos įjungtų svetainių sąmonėje pripratome, o dabar, paspaudus x ant visos naršyklės, tylą spengia per garsiai. Žinoma, patiriama tylą yra privilegija. Tai reiškia, kad pagrindiniai poreikiai – miegas, maistas, pastogė – yra užtikrinti. Užsiiminėjimas egzistenciniais reikalais, kad ir kiek streso suteiktų subjektui, yra nebe tas pats, kas nežinoti, ar ateinantį mėnesį pavyks apmokėti buto nuomą. Šis miręs laikas, anot slovėnų filosofo Slavojaus Žižeko taip pat yra pristatomas *Gelassenheit* sąvokos pavidalu:

Miręs laikas – atsitraukimo momentai, arba tai, ką senovės mistikai vadino *Gelassenheit*, romumu, – nepaprastai svarbus mūsų gyvenimiškai patirčiai. Galbūt verta tikėtis vienos nenuspėjamų koronaviruso karantino Kinijos miestuose pasekmių, kai dalis žmonių, pasitelkę mirusį laiką, išsilaisvins iš beprotiško ritmo ir permąstys savo padėties (be)prasmybę.⁴

Gelassenheit, romumas, turi keleta reikšmių. Visų pirma, kai kurių ši sąvoka suprantama gana elementariai, (i) *Gelassenheit*, tai atsipalaidavimas. Tai yra situacinis įvykis, kuris, visgi, greitai gali pakisti į kardinaliai kitą būklę, pavyzdžiui, nerimą, baimę, angažuotumą... (ii) *Gelassenheit* – tai rami sąmonės būseną. Paprasčiausiai esame ramūs, nedirglūs, stiprios emocijos netalžo psichikos. (iii) *Gelassenheit* – stojiška nuostata. (iv) *Gelassenheit* – dvasios būseną, kada įvykdomas atsiskyrimas, paleidimas, kitais žodžiais tariant – *unio mystica*.

Mąstydami apie pastarąją sąvoką ir jos išsiskleidimą izoliacijoje ir specifinėje erdvėje, fiksuojame kone visas reikšmes, kurioms atstovauja tas pats žodis. Tai gali būti religinė patirtis, ilgai patiriamas intencionalumo momentas, kitoks santykis su erdve, apimusi ramybės (romumo) būseną,

nutolstant nuo gyvenimo aplinkybių. Gyvenant de facto sekuliarioje aplinkoje, pirmiausiai žvelgiame į mistinę, tačiau nuo religijos nepriklausančią būseną-atitikimą-afektą.

Šis romumas visų pirma kyla iš tam tikro nepatogumo. Žvelgdami į XXI a. trečiojo dešimtmečio pradžioje vykusią visą pasaulį palietusią socio-sveikatos krizę, žvelgdami į sąlygas,

kurias turėjo išverti žmonija, pamatome, jog šis romumas yra šalutinis kančios produktas. Romumas gali sekti po susitaikymo dėl artimųjų netekties, dėl finansinio nepritekiaus, dėl egzistencinės krizės, dėl keisto laiko pojūčio ir, galiausiai, dėl sąmonės išretėjimą sąlygojančio nuobodulio. Istorijoje bus siekiame išskleisti ramumą kaip šalutinį (ir netikėtą) karantino poveikį.

4 Žižek, Slavoj. "Mano Uhano Svajonės". 2020. <https://literaturairmenas.lt/publicistika/slavoj-zizek-mano-uhano-svajones>

Aš ir mano chruščiovkė (istorija)

Kartu atsigavome nuo įkalinimo šoko. Kartu atsi-
tvėrėme nuo už lango paranojiškai, todėl beveik
plika akimi matomų, viruso dalelių. Kartu užmir-
šome būtiniausiųjų darbuotojų triušą ir, išmušus
septintai valandai vakaro, nustojomė ploti plušan-
tiems medicinos srityje. Kartu globojančia šypse-
na nebepalydime kurjerių, o, veikiau priešingai,
skrupulingai peržvelgiame, ar neišsipylė sriuba,
neišsitaršė salotos, neatšalo Kijevo kotletas. Kartu
užmiršome bendrą sutarimą tam tikromis ryto va-
landomis leisti apsipirkti *tik* pagyvenusiems žmo-
nėms, siekiant juos saugoti nuo viruso.

Kartu neribotam laikui įgavome naująjį, gan
įkyrų draugą – Nuobodulį – pasižymintį nesaugiu
ambivalentišku prieraišumo stiliumi. O šis, būda-
mas įsikibęs į mus, siekiantis patvirtinimo, jog yra
norimas ir mylimas, būdamas nepasitikintis savi-
mi, pradėjo mums dumti akis:

– Tyla neįdomi!

– Daugiau nei dvi minutes trunkantis vaizdo
įrašas tau nepapasakos nieko, ką vertėtų išgirsti!

– Mokykis prancūzų! Ne, mandarinų kalbos!

– Numegzk megztinį savo katei... Nors gal ne-
reikia, ji vis vien išsiners iš šio skuduro!

– Sportuok sportuok sportuok – endorfinai,
gražus kūnas. Visi sportuoja... išskyrus tave.

– Praktikuok transcendentinę meditaciją! Matei,
jog tavo draugė Bali saloje? Ji transliuoja, kaip daro
jogą ant vandenyno krašto ir kartoja jai sukurtą
mantrą „ma-xas-re-la-xas, ma-xas-re-la-xas“. Kur
tavasis *relaxas*? Kodėl net smegenų krašteliu ne-
galvoji apie Nušvitimą?

Taip galiausiai kartu tapome savo *vartojama* er-
dve. Ir ypač sunku, kai savosios erdvės neapkenti.

O ko ją reiktų mėgti? Nepaisant to, jog esu pri-
versta spoksoti į kelis pasikartojančius kompo-
nentus, tie komponentai bjaurūs kaip reta. Manoji
erdvė, manasis butas, kuriame ištvėrinėju šiuos is-
torinius įvykius turi ilgą istoriją, tačiau kuo toliau,
tuo labiau jis tik bjursta.

Aš tapau savąja erdve būtent xxx yyy zzz ko-
ordinatėje, Kaune, Rytų Europos gūdžiame mi-
krorajone. Manoji erdvė nieko gero nežadėjo, o ir
neaišku, kur kitur būčiau galėjus glaustis. Sterilūs
namai, apstatyti *Ikėjos* baldais bei neturintys nei
vienos dėmelės buvo iškeisti į ramybę. Ramybę

ši laikotarpį patirti nesijaudindamai, kad kitiems
perduosiu virusą, kad būsiu trukdoma, kai laikas
senka suraityti universiteto baigiamąjį darbą, kad
būsiu pamatyta, vertinama, komentuotina, kai
patiriu naujas sensacijas ir reaguojau į pasaulinius,
gniuždančius įvykius. Tačiau nesvarbu. Ne taip
man tai ir rūpi.

Turiu susikaupti saviems darbams ir stengtis
ignoruoti Lombardiją, Uhaną, Barseloną. Apie
senstančius tėvus kitame mieste taip pat nemąs-
tau. Nemąstau apie tai, kaip tėtis, bekalbant vaizdo
pokalbiu, atrodo sulysęs. Nemąstau, kad mama,
būdama dviejų metų amžiaus, apsikrėtus nuo sa-
vojo senelio, susirgo tuberkulioze ir sanatorijoje
Suvalkijoje⁵ praleido kelerius metus. Pasveiko, ta-
čiau įvairius prisiminimus, kaip dieninį košmarą,
kartais išpila ant šeimos narių:

– Antraisiais metais sanatorijoje mus išleisdavo
savaitgaliui su prižiūrėtojomis prie ežero, kur ga-
lėdavome dūkti ir maudytis. Aš labai laukdavau tų
išvykimų. Vieną vakarą, prieš kitos dienos didįjį *vo-
yažą*, visi vakarieniavome. Vakarienės gale visiems
sanatorijoje esantiems vaikigaliams buvo pateikta
kakava su pienu. Ar žinai, kai pienas daugiau pastovi,
ant jo susiformuoja toks greimas⁶, kurį labai koktu
gerti? Aš buvau labai pareiginga mergaitė, tačiau to
greimo gerti neprisiverčiau. Mane vertė, motyvuo-
jant (gąsdinant), kad kitą dieną neleis manęs prie
ežero. Šeštadienį vienai viena praleidau sanatorijoje.

Arba

– Su draugėmis iš sanatorijos pasakodavomės
šiuurpes⁷. Vieną naktį atsikėliau labai norėdama į tu-
aletą, tačiau tualetas buvo koridoriaus gale. Aplinkui
tamsu. Gal ir raganą užmačiau skrendant, nežinau,
kažkas tikrai akyse sužibėjo. Na, bet jau nebegaliu
tverti. Nusliūkinau pro koridorių, atidarau duris, žiū,
ant puoduko meška sėdi ir į mane spokso. Lėčiau
atgal į lovelę ir po to, kas buvo, nebeprisimenu. Tik
žinau, kad daugiau naktį į tualetą nebeėjau.

Ir daug panašaus plauko prisiminimų, kurie, šiuo-
laikinės Gen Z kartos būtų įvardijami kaip traumos.

Na, tėvų vaikystės kančios ir dabarties negan-
dos man nelabai ir rūpi. Rūpi pabaigti savo studijas.
Išvažiuoti kitą mokslo pakopą tęsti kitame užsienio

5 Lietuvos etnografinis regionas kairiajame
Nemuno (didžiausios šalies upės) krante.

6 Greimas – greimas ryt. plėvelė ant virinto pieno ar sriubos.

7 <https://www.vle.lt/straipsnis/siurpe/>

universitete. Patirti pasaulį. Pamatyti, kaip atrodo universalių idėjų mainai. Palikti šitus chruščiovkių⁸ griuvėsius. Gimtinė nekoreliuoja su mano dvasia.

Ir pasisekė karantinui tęsiantis strigti tokioje bjaurioje buveinėje. Bent leisčiau laiką ten, kur sienos būtų solidžios ir nesigirdėtų kaimynų pagirgų riksmų, bent kerpės nesigviežtų atimti grindinį, bent baldai būtų kiek kiek naujoviškesni.

O čia... Butas septinto xx a. dešimtmečio statybos. Chruščiovkės driekiasi kilometrais. Kur tik beeini, ten chruščiovkė. Bent išorės vaizdelio nematai, gali įsivaizduoti, kad tik tavo buto interjeras toks bjaurus, o kiti gyvena Georgo Clooney viloje prie Como ežero Italijoje. Šiuokšles laikau balkone, nes nesinori eiti laukan ir liesti rankenų. O kas jeigu ten bus viruso dalelių, kurios miegant įropos man pro poras? Apsikrėsiu ir persirgsiu. Ir manęs visai hipochondrinės mintys nežaloja. Aš sveika, mano kūnas sveikas, o tie, nuo viruso mirę jauni (mano metų, ar dar jaunesni) žmonės yra tik išimtis, tik išimtis. Na, bet nelabai man ir rūpi.

Man rūpi, kad mano kilimai dulkėti ir yra pusšimčio metų senumo. Kas žino, kiek oro erkučių ten? Man pasibjaurėjimą sukelia jo spalvos: nu trinta geltona, nutrinta raudona ir ruda. Tik pažiūrėjus į tą išdriektą medžiagą susuka pilvą ir basai per jį eiti nesinori.

Man rūpi, kad knygų (sutriniu jusioje) spintoje apstu to rudos odos leidimo egzempliorių. Norėtuši estetiškos *Penguin* leidimo kolekcijos, patogaus išspausdinto šrifto, norėtuši, kad knygos nedvoktų senatve. Negaliu skaityt nei Servanteso, nei Dostojevskio, nei Nyčės, nei Rablė. Niekas nevalgytų saldainio, jei jis būtų įpakuotas į tualetinį popierių.

Taip pat mane glumina penki tušti kambariai. Vietos apstu, tačiau tuštuma man primena toje erdvėje gyvenusius, jau šią žemę palikusius žmones, – mano močiutę, senelį ir dėdę. Tuštuma ramybės nesuteikia, tik įkrauna daugiau minčių, kurios dirgina ir reikia panaudoti daug pastangų, kad jas sukiščiau į neigimo, užmaršties skryniją.

Vienas iš penkių kambarių – salionas. Ten gyvendavau, kai būdavau maža ir svečiuodavausi pas senelius ištisomis savaitėmis vasarą ir per nakt skaitydavau *Harį Poterį*. Iki dabar visose

septyniose knygoose galima aptikti, ką beskaitydama valgiau – tai pomidoro raudona spalva nudažytas *Haris Poteris ir išminties akmuo* trečiasis skyrius. Šokoladinio saldainio *Miglė* likučiai *Azkabano kalinyje*. Salione pūpsio stalas, du pompastiški krėsiai, atrodantys kaip du persivalgę komradai diktatoriai. Sunkiai pajudinami, išpampę, bjaurios, nenatūralios spalvos.

Antrasis kambarys – kuriame paskutiniąsias dienas leido mano senelis, yra beveik mano nelankomas. Galbūt prietarai ar mirties vaizdinio baimė, galbūt pernelyg nepakitęs interjeras, galbūt spinta, kurioje daug kandžių, galbūt trijų-keturių kartų giminių monochromatinės nuotraukos mane tiek glumina.

Trečiasis kambarys buvo mano dėdės. Jis sirgo inkstų nepakankamumu ir paskutiniuosius dvidešimt savo gyvenimo metų gulėjo lovoje, nes jo dubens kaulai buvo sunykę ir dėl to negalėjo vaikščioti. Dializė jam buvo daroma du kartus į dieną. Iš savo lovos jis skaitydavo rusų opozicijos tekstus, žiūrėdavo televizorių ir šaukdavo mane jo išgalvota pravarde, kad atečiau, jei noriu, pažaisti barbėmis. Toje lovoje, dešimt metų po dėdės mirties, ir aš įsikūriau, kadangi ant jos paguldytas puikus dormeo čiužinys. Tačiau nepasakyčiau, kad joje jaučiuosi patogiai miegodama. Ne dėl čiužinio sandaros, bet dėl jo patirties ir kokius kitus žmones jis ant savęs talpino.

Greta lovos taip pat stovi rudo lakuoto medžio spinta, kurioje buvo laikomos įvairios dėdės kūno frustracijai numalšinti skirtos priemonės, kurių iki dabar nei vienas gyvasis neprisiverčia išmesti. Spintelėje yra cigarečių laikiklis. Ant jo viršelio puikuoja JAV laukinių vakarų vaizdelis – dykuma ir kaubojus atsirėmęs į medinę tvorą. Dėdė, įlipęs į vėžimelį, į tualetą pūsti dūmų traukdavo keliolika kartų į dieną. Prie dėdės kambario pūpsiojo mažiausias buto kambariukas, kuris priklausė močiutei. Būdamas pats jaukiausias svečiuotis, dabar yra labiausiai apleistas: nuo triušio negailestingų dantų apgraužtos sienos ir dešimties metų senumo verbos jaukumo nesuteikia. Taip pat melancholiškai veikia močiutės per kelerius metus iki mirties perskaityta knygų krūva.

Jaukiausia būdavo virtuvėje – ten bent dienos šviesos galima gauti. Kiti kambariai atsisukę į medžius, jau seniai praaugusius trečio aukšto langus, užgožiančius ir taip retai pasirodančios saulės spindulius. Virtuvėje aš darausi avinžirnių troškinį, virtuvėje dalyvauju virtualiame bare su draugais. Tačiau taip pat ir virtuvėje šlykščiuosi dujine

8 Chruščiovka arba chruščiovkė (rus. хрущёвка) – pašiepiantis terminas, naudotas (ir dar kartais naudojamas) apibūdinti blokinius ir plytinius trijų-penkių aukštų namus, masiškai statytus Nikitos Chruščiovo valdymo laikais pagal Vitalijaus Lagutenko projektą.

virykle, senais lipniais indais (mea maxima culpa, iš to nesuinteresuotumo palaikyti tvarką net nemoku tvarkingai išplauti). Jeigu mano erdvė esu aš, aš esu apgriozdinta, apleista ir nemylima. Svetima. Nuo kurios bėgama. Bet nesvarbu. Man net nerūpi.

Balandžio dvidešimtoji diena. Mėnuo su trupučiu po kolektyvinio įsikalnimo dienos pradžios. Šią naktį prabudau rėkdama. Pirmą kartą nevalingai klykiau. Jausmas įdomus, atrodo, kad koks svetimkūnis, ateivis įlindo ir skleidžia šį garsą per prievartą pražiodindamas mano burną.

Su miegu nuo pat mus visos palietusios krizės turėjau bėdų. Iš pradžių man tapo labai sunku užmigti naktimis. O dabar miegu kaip Šrodingerio katė. Pusiau abiejuose būsenose būti nemalonu, taip pat kaip ir klausyti dviejų žmonių vienu metu kalbančių. Nesi nei ten, nei ten, bet visur po truputį.

Miego abnormalumas epitomiškai pasirodė per tą ateivio užvaldymą ir kažkas tame Muncho riksmo mane persekioja praėjus ir išsiblaivius nuo jausmo. Liko afektas.

Manau, kad mano psichika bandė man kažką pasakyti, – Mano miela mergaite, tu *pra-žiū-rė-jai*, – Dabar pradėjau galvoti, ar klaida leisti į tuos tamsius požemius? Juk man net nerūpi. Aš rami. Tiesiog nervina ta aplinka ir strygis.

Riktelėjus gulėjau lovoje, žiūrėjau į koridoriaus šviesą, nes bijau miegoti visiškoje tamsoje ir, manau, išgirdau kažkokius garsus. Šio buto patirties neanoniškumas pradėjo simboliškai kurti įvairius scenarijus. Dėdė važiuoja rūkyti į tualetą? Močiutė rėkia sapnuodama Gulago⁹ kankinimus? Senelis šlepsi po namus, užmiršęs, kur yra? Galbūt gyventi su mirties faktu vargina. Ar egzistuoja santykis su butu, ramiai priimant žmonių, jame egzistavusių, mirties faktą? Manau, kad nesu visiškai peržengusi prietarus apipintos astrologinės, dvasinės žiūrėjimo į pasaulį sferos. Geriau būčiau steriliam bute su vienu baldu.

Jaučiau, kad norėjau riau moti kaip hiena, bet negalėjau – vis dar buvau prakeiktame pusiau miego režime. Maniau, kad kažkas pateko į mano namus, maniau, kad tai svetimas, tuo pačiu labai ryškiai jaučiau, kad ten, kur dabar guli, prieš daug

metų gulėjo ir mano dėdė. Ir tas mistinis tęstinumas yra labai nepatogus. Prisimenu mane apėmusį siaubą ir nepasakyčiau, kad pabudimas ir supratimas, kad tai tik sapnas, man padėjo nurimti.

Nuo naktinio klyksmo pradėjau nebepasitikėti savo nuomone, būsenai ir sprendimais. Pradėjau po truputį tikėti, kad mano susierzinimas dėl bjaurios aplinkos, noras sterilumo, noras būti kur nors kitur tik ne čia yra tik elementarus dalykas, kurie, veikia, yra akcidencijos, o ne kertiniai klyksmą iššaukė komponentai. Ar žmogus klykia be jokios priežasties? Veikiausiai ne. Ar žmogus, kuris atsikelia vidury nakties ir jaučia neapsakomą siaubą iki kol vėl, apsvirtęs ant kitos pusės užmiega, nieko neužglaisto savyje? Ar šleikštulys ir nepasitenkinimas iš tikrųjų gali būti klyksmo priežastys? Suprantu močiutės reminiscencijas. Suprantu, kad kai kurios patirtys kūne gyvens iki kol nustosime kvėpuoti. O kas man yra, ko aš čia balso stygas laidau perniek?

Visgi, tokia situacija aptiko visus ir visi kolektyviai siekia viena ar kita prasme nuo nežinomybės, mirties, greitosios pagalbos garsų pabėgti.

Tylėk, tylėk, tylėk, sąmone. Geriau joga. Transcendentinė meditacija. Svajonės apie pasaulį po pandemijos. Kur keliausiu? Kur nors kur ošia vandenynas, nerangiai vaikštinėja drambliai, auga papajos? O galbūt plauksiu pro Dreiko sąsiaurį, tikėdamasi patekti į „Drake Lake“ (Dreiko ežeras), o ne „Drake Shake“ (Dreiko pakratymas)¹⁰ sąlygas... O galbūt nusipirksiu namelį ir vynuogyną Prancūzijos Provanse arba Burgundijoje. Basa trypsiu vynuoges, basa verandoje tas *paruoštas* vynuoges ir gurkšnosiu. Išmoksiu prancūzų kalbą ir su vietiniais gyventojais, besisvečiuodama pas juos vakarienei, diskutuosiu apie Marselį Prustą. O galgi ir išmoksiu skaniai ištušinti varlės koją, pateikti ją raudonojo vyno bei ančiuvų padaže, jei tik ten gyvenanti vietinė išmokys?

Tokios jau tos svajos. O kodėl turėtų nepavykti? Svarbiausia šauti toli nuo čia. Ką man dabartis ir manasis regionas gali pasiūlyti? Cepelinus ir sutartines? Maironį ir Vincą Mykolaitį Putiną? Devynis mėnesius trunkančią žiemą? Masinę emigraciją ir kaimų nykimą? Šovinistinę politiką ir prietarus? Na, tvirtai tuo tikėjau, ir buvimas

10 Dreiko sąsiauris pasižymi neprognozuojamomis sąlygomis. Atsižvelgiant į tai, jog šiame sąsiauryje susiduria trijų skirtingų vandenynų srovės, tai viena iš pavojingiausių turistinių vietų, tačiau vienintelis būdas patekti į Antarktidą.

9 Gulagas – Sovietų Sąjungos priverstinio darbo stovyklų tinklas, kuriame dirbo kaliniai, neįtikėtai sistemai.

pusiau realybėje, pusiau svajose, be akademinio darbo rašymo, buvo pagrindinė mano kolektyvinio įsikalinimo veikla. O apie ką daugiau man ir tegalvoti? Anksčiau mažiau apie darbus, santykius, kaip nuvykti ten, kaip spėti kitur, kada spėti pailsėti, kaip našiau išpildyti prievoles...

Užsirakinus šioje erdvėje pastarosios kasdieninės godos išnyko, jas pakeitė paviršutiniškos svajų blevyzgos ir kažkoks keistas širdies sopulys, spaudimas krūtinėje. Gal trūksta magnio? Gal nepakankamai sportuoju? Gal mintys nėra labai pozityvios? Bet aš gi siunčiu gerus *vaibus* pasaulio link! Net užsirašiau pas transcendentinės meditacijos specialistą, kad duotų man mano mantrą. Mano ir niekieno kito. Tik gaila, kad negaliu bent dviejų kvadratinų metrų išlaižyti ir paversti sterilia, adekvačia, na, kad ir socialinėje erdvėje tinkančia vieta. Visi pagalvos, jog esu užstrigus lušnyne. Tenka meluoti, jog sugedo kamera.

– O kodėl tada su manim kalbi video skambučiu? Gali per telefoną juk nufilmuoti, gi tiek žinių turi apie meditacijas ir jogas, – klausia draugė. O juk ji nežino, kad aš plušau, kol radau bent vieną reprezentacinį kampą, kuris apgautų jos akį, kad čia gražu ir tvarkinga.

– Eee, na, o, žiūrėk, paukščiukas! – sušukau aš.

Laikui bėgant dėmesys bus nukreiptas ir bus ieškoma paukščiuko. O aš, per tą laiką, pamąstysiu apie geresnius pasiteisinimus.

Mano butas nėra naujoviškas. Jokios erdvės sieilos išsilaisvinimui. Ir dar – nei mano avižinė košė, estetiškai pateikta su šviežiais vaisiais ir chia sėklomis, nei žalia arbatėlė niekur gražiai neatrodo ir dabar kiti užmirš, kad aš esu ta, kuri sunkiomis akimirkomis liepia nepasiduoti, sveikai valgyti, sportuoti, ir mąstyti pozityviai. Mano bjauri aplinka išsunkė visą mano *esmę* ir už tai aš jai neatleisiu. Kai kuriems tiesiog nesiseka. Ir ta nesėkmė dar labiau zulinasi į sielą.

Mano draugė L spėjo išvykti iš Lietuvos prieš užsidarant sienoms, ir ką jūs manote, kur ji strigo? Ogi Bali saloje. Už ką man, dievybės, tokia kankynė? Buvome susiskambinę, čiauškęjo nuolatos, viena patirtis sekė kitą. O kalbėjo įropojus į deginimosi krėslą. Vandenyne mūša vos leido išgirsti jos balsą. Tai netrukde jai pasakoti ir pasakoti. Už kelis grašius išsinuomavo namelį prie vandenyno. Keliasi brėkstant aušrai, pasikinko po

pažastim sportinį kilimėlį ir traukia – kelis metrus – prie vandens. Po to prasibėga pakrante. Eina į švarų dušą ir po to darosi tą pačią avižų košę. Tačiau ar ta košė yra ta pati košė, jei yra valgoma skirtingomis sąlygomis? Ar jogos kilimėlis išlaiko savo validumą, ar šita praktika gali apvalyti sielą ir kūną, jeigu guli ant iš nežinia kokios medžiagos grindų? Vienur bjauru, senoviška, kerpėta, kitur sterilu, nauja. Atrodo, kad jei neturiu viso pakeito, neverta nieko tęsti. Iš manęs atimta galimybė būti XXI a. estetikos ir dvasinių reikalų karaliene, na, ir koks skirtumas. Kone visas pokalbis plaukė tinklalaidės (aš esu klausytojo pozicijoje) formoje. Užklausta, ką veikiu, vėl pasitelkiau paukščiuko pastebėjimais. Suveikė.

Tokios interakcijos, priversdamos atsisukti į savo kokybinį ir kiekybinį trūkumą, mane itin paveikia. Negi aš tokia pavydi? De facto džiaugiuosi už kito laimę. Tačiau liūdžiu dėl savosios skurdumo ir išretėjimo. Liūdžiu dėl strigimo mane supančiojančioje aplinkoje. Liūdžiu dėl to, kad nežinau, kas aš ir ką aš veikiu. Jei manoji erdvė nuo manęs negailingai nuplėšia mano atributus ir tuo pat mane visą, ką aš galiu padaryti? Atrodo, jog atsivėrė didi asmenybinė bei egzistencinė tuštuma.

Galbūt tenka grįžti prie rutinos, galvoti apie mokslus. Galbūt aš esu mano rutina ir tai, ką rašau ant virtualaus popieriūkščio. Apsieisiu be savo sveikuoliškų grikių dokumentavimo, savo sporto, savo pozityvių minčių, nes ne itin tokių ir teturiu. Iki pavakarės skaitau ir rašau. O po to varnas gaudau. Stengiuosi negalvoti apie savo gyvenimą. Žiūriu laidas ir kvatojuosi prieš ekraną iš žmonių, kurie mane linksmina. Tad ir tie per kelias valandas atsibosta, o štai vakaras lieka laisvas. Tačiau šiuo paros laiku jaučiuosi labiausiai suglumusi. Sunkiausia ir mintis nenorimas nugint.

Vieną tokį vakarą, apie devintą valandą, kelios dienos po keisto sapno ir klyksmo, nuėjau į virtuvę, pasidariau kanapių ir melisos arbatos ir išjungiau šviesą. Pasistačiau taburetę¹¹ prie lango, įsitaisiau – bent ramiai pabūsiu.

Iš pradžių stebėjau savo kaimynus. Chruščiovkėse dažniausiai gyvena arba vidutinio amžiaus žmonės su savo šeimomis, arba pensininkai. Jaunimo

11 Kėdė be atkaltės. Barbarizmas iš rusų kalbos.

– reta. Net ir gretimais pūpsanti *IKI* parduotuvė (iki dabar vadinama pagal senąjį pavadinimą – *Topolis*) dažniausiai būna prikimšta jau antrąją gyvenimo pusę gyvenančių žmogelių. Šie žmogeliai vis dar gaminasi šiltus, labiau kompleksiškus patiekalus, o tie keli likę jaunieji nabaigai dažniausiai pasiduoda ir kas dieną lepinasi kurjerių atvežamu egzotišku maistu – sušiais, ramenais, pica.

Gaminantys žmonės daug laiko praleidžia virtuvėje. Juos stebėti ramina. Atrodo, kad iš išorės pateikiama kitų egzistencija yra idilės pertvoksta, jokio rūpesčio neturintis sklandus ėjimas per gyvenimą. Gal kas nors stebėdamas mane gaminančią tik vieną patiekalą, kurį moku, irgi taip galvoja? Abejoju. Visuotinai žinoma tiesa, kad jauni žmonės pritvinkę egzistencine nerimastimi.

Stebiu ir žmones, žiūrinčius televizorių. Kai mato me prie ekrano prilipusius savo artimuosius, jaučiamės kitaip. Norisi juos supurtyti, kad suspenduotumėme tą mirusį, stiklinį žvilgsnį, kuris net nebeseka ekrane vykstančių vaizdų. Garsas suteikia komforto, tačiau atrodo, kad tai vienintelė pramoga, kurią žmogus gali pasiekti. Mes norime tam žmogui gero, norime, kad ji(-s) gyventų labiau turiningą gyvenimą.

Tačiau šie žmonės, anonimai, atrodo it sklendėtų kokiame ramybės ūke. Pavalgę, padirbę, pasikarantinavę, jie medituoja ant sofutės. Karts nuo karto pakalba tarpusavyje. Tačiau viskas paliesta minkštos melancholijos. Akys užkliūva prie senuko, veikiausiai jau aštuntoje ar devintoje dešimtyje, beskaitančio knygą. Atrodo gan inteligentiškas ir jautrus. Kitoje laiptinėje moteris glosto ant palangės įsitaisiusią rainą katę. Joms abiems šiai akimirka pakanka būti glostomai ir tai, kuri glosto. Visų veiksmai užtikrinti, ramūs ir tikri. Net ir pajungiu kitas jusles, kurios, lygiai taip pat, kaip rega, sugeba sukurti įvairius, nuo realybės nušlifuitus, paveikslėlius. Štai manieji kaimynai klauso radijo. Radijo klausydavau ir aš, būtent šioje virtuvėje, kai močiutė man kepdavo karštus sumuštinčius su adžikos padažu, sūriu, ir šlapenka (daktariška dešra). Veikiausiai ir šie radijo klausytojai jaučiasi kaip maži vaikai ir neturi nei vieno rūpesčio savo galvelėje. Lengva idealizuoti aplinką ir objektus, neleidžiant jiems patiems prabilti.

Galiausiai akis nuo žmogiškųjų žaidėjų nusiuko ir pradėjo spitryti į žvaigždes. Šiandakt jos itin ryškios. Negi tiesa, kad kelis mėnesius žmonės pasėdi namuose ir tarša pamažėja, smogas kiek apsisklaido, delfinai įplaukia į Venecijos kanalą? Žvaigždės itin ryškios. Matau Grįžulo ratus, Didžiuosius ir Mažuosius.

Ir, galiausiai, išgirdau kai ką netikėto. Iš pradžių nesupratau, net ką aš girdžiu. Negi tai tylos garsas? Ar tyla iš viso turi garsą? Atrodo it spengimas, užimas, baltasis triukšmas¹². Įdomu, kaip nugyvenau gyvenimą negirdėdama tylos. Galbūt tai tik mano kraujo ošimas. Kaip kad negirdime kriauklėje vandenyno...

Įdomu, bet nesvarbu ar manojų kūno, ar tylos garsas mane nubloškė į penkių šimtų kilometrų per sekundę apmąstymus ar veikia vaizdinius, kurie, iš vienos pusės, jaučiasi svetimi, iš kitos, yra mano gyvenimo patirtys: kaip vaikystėje, pradinėje klasėje žaidžiau kvadratą¹³ ir, bandydama labai nerangiai išsisukti nuo išmušimo, apsikvilineu prieš visų klasiokų akis. Kaip mama verkė kai jos tėtis, sergantis Alzheimeriu, pabėgo iš namų, ir jo kelias paras niekas negalėjo surasti, iki kol kitame miestelyje, dešimt kilometrų nuo namų, kažkas galiausiai jį pažino ir parvežė namo. Ir šį kartą, prisiminimai, rodo, kad rūpi. Ar koks čia jausmas krūtinėje? Kaip jaučiasi rūpestis iš viso?

Būnu, susilieju su savo taburete. Kūnas nebesijaučia kūniškai, kaip statinė mano nuosavybė. Nuo vienuolikos metų patiriu hipochondrinis priepolius. Esu išsirinkusi ir mėgiamiausias ne-pagydomas ligas, kuriomis sergu cikliškai. Todėl esu pratusi skenuoti savo kūną. Net kartais atrodo, kad mano sąmonė yra it zondas einantis pro krūtinę, smegenis, kepenis, kraują, kaulus, inkstus, odą... ir vis beužstringantis ant kokios vietelės, sakydamas:

– Problema, problema... bet jau per vėlu. Keliauk į hospisą, jei spėsi nenumirus ten bent vieną dienele išbūti.

Dėl to nepažinta sensacija. Atrodo, kad kūnas, kaip atskiras, man priklausantis objektas, išsiliejo ir aptaškė aplinką. Skamba panašiai, kaip Monty Python *Gyvenimo prasmės* (*The meaning of Life*) paskutinioji scena, vaizduojanti, kaip nutukęs vyras po n-tojo patiekalo, tiesiogine ta žodžio prasme, sprogsta, savo kūno skysčiais bei organais aptaškydamas visus restorane vakarieniavusius

12 Lėktuvo kabinos garsą primenantis triukšmas, daugelio skirtas nusiraminti. Ypač pouliarius tarp žmonių, turinčių autizmo spektro sutrikimą. Šis garsas primena užimą, tačiau, kadangi yra pasikartojančio dažnio, neretai padeda susikaupti arba nusiraminti. https://lt.wikipedia.org/wiki/Baltasis_triuk%C5%A1mas.

13 Kvadratas – komandinis sportinis žaidimas, kuriame komandos bando išmušti viena kitos žaidėjus kamuoliais.

žmones. Galbūt ne taip groteskiškai, tačiau aš irgi išsitaškiau ant aplinkos.

Atrodo, kad išnyko mano, kaip subjekto, suvokimas. Žinoma, aš mąstau per *aš* prizmę, mano mintys, mano potyriai, mano aplinka, kuria dalinuosi su kitais. To nepaneigsi, kad ir kiek užsiėmėsi dzenbudistinėmis praktikomis. Tačiau, atrodo, pasiekiau tai, ko nei jogos, nei transcendentinės meditacijos, nei dėmesingas įsisąmoninimas (*mindfulness*¹⁴) nepadėjo pažinti. Ištirpau savo virtuvėje. Įdomu, ar esu ištirpus ir kituose kambariuose?

Pradžioje nepatenkinta sakiau, kad aš tapau savo erdve. Ta, kuri mane įkalino, apribojo, neleido net virtualiai dalyvauti sociume. Kuo šis ištirpimas jaučiasi kitaip?

Visų pirma, atrodo, kad paleidžiu įvairias detales, kurias laikiau savimi. Besėdėdama ir žvelgdama į skaitančius senjorus, minkomas kates, vikriai besisukančius virtuvėje žmogelius matau, kad saitai su regioniniais vaizdais yra stiprūs ir metafiziniai. Praktikos, kurias manoji erdvė uždraudė man gražiai dokumentuoti ar apskritai atlikinėti dėl jaučiamo nesterilumo, per kelias romumo akimirkas apsišvietė visiškai kita šviesa. Laikas sustojo ir aš stovėjau kartu su juo.

Po kelių akimirkų supratau, kad nusėdėjau savo sėdmenis. Sovietinės taburetės tikrai nėra patogiausias išradimas. Šis kūno pojūtis kaip elektros srovė perėjo per kūną ir pakvietė mane pasivaikščioti po butą. Pasivaikščioti po butą – keistokai skamba. Na, bet visgi čia savu laiku gyveno keturi žmonės keturiuose kambariuose. Vaikščioti visgi yra kur.

Einu pro tą patį kilimą mane tiek bjaurinusį. Ant jo išmegzti įvairūs ornamentai, kurie kiek primena DNR ląsteles. Seku akimis kiekvieną ląstelių junginį. Rodosi, jog esu milijoną kartų padidintos ląstelės ar mitochondrijos viduje. Priliečiu kilimo paviršių. Šiurkštus. Kilimas jau senas, padėvėtas, tačiau jo medžiaga man priminė tą laiką, kai krisdavau ant kilimo, apimta kokio vaikiško priepuolio, kai močiutė arba tėvai man ko nors neleisdavo ar dėl ko nors bardavo. Tiesa, šios akimirkos nesuteikia negiamų emocijų, o tik pralinksmina, kadangi, toks jausmas, kad pirmą kartą šią savo detalę atmenu.

Lėtai einu pro sekciją – spintą – kurioje dūlo rudos, netikros odos knygos. Vartau. Atrandu, kad kai kur mano senelis pasibraukdavo įvairias sentencijas, kurios jam pasirodydavo svarbios. Kai kur parašėse net neįskaitomai paskrebena savo mintis. Daugiausiai emocijų, iš paraščių intensyvumo, pastebėjau, kad jam sukėlė Štai taip Zaratustra kalbėjo skiltis „Trys metamorfozės“. Taip pat pastebiu, kad raštas šiek tiek primena mano tėčio. Besklaidydama lapus atsėdau ant diktatoriaus pilvą primenančio krėslo. Nepastebėjau, kaip į jį įsmigau. Toks didelis ir augalotas, kad net kojas galiu suraityt ant jos bei užsikloti pilku avies vilnos apklotu. Virtuvė tik per toli, jei rankoje laikyčiau kokią kmyną arbatą, galėčiau čia ir pusę nakties praleisti. Įkritau ir išsistiliavau šioje rudoje medžiagoje.

Visgi po kurio laiko pakylu. Iš lėto einu į kambarį, kur gyveno mano senelis. Ten kabo keletas portretų. Mano teta. Mano močiutė. Mano močiutės šeima. Senelis. Stebiu jų bruožus. Matau, iš kur paveldėjau savo ilgą nosį. Kas paskolino būtent tokią akių formą. Net akimirksniu sužibėjo tėčio šypsenėlė promočiutės veide. Tame pačiame kambaryje, kur skraido vienas ar antras kandis, apsivelku močiutės kailine kepurę ir kailinius. Pakikenu, pagalvodama, kaip toks vaizdelis iš aktyvisčių ir aktyvistų išprovokuotų pykčio priepuolius. Gal net užpiltų raudonų dažų, rėkiant:

– Žudikė, žudikė.

Laikai keičiasi. Į gera ir į bloga. Šiuo atveju į gera. Pasidabinus kepure einu į savo miegamąjį, kur gyveno mano dėdė. Skaitau jo laiškus. Pastebiu, kad skaitome (skaitėmė) tas pačias rusų opozicijos knygas. Bežvelgdama prisimenu jo humoro jausmą ir kiek daug kvatodavau iš įvairių mažmožių, kurių jis prisigalvodavo, pavargęs nuo gulėjimo lovoje. Ir galiausiai žengiu į mažiausią apgraužtų sienų kambariuką. Ten pusvalandį judu tiksinčio laikrodžio ritmu, atmindama, kaip močiutė būtent ant šio sofos kampo klausydavo Marijos radijo ir meldavosi už visus, kurie tik ant minties vingio pakliūdavo.

Po šio, nežinia kiek valandų trukusio vояžo, einu pasigaminti bulvinių blynų. Ore skambėjo romumas.

14 <https://en.wikipedia.org/wiki/Mindfulness>

ANTRA DALIS

Pragaras – tai kiti (iš pjesės *Be išėjimo*)

Kadaise taip xx amžiaus vidury pratarė Jeanas-Paulis Sartre'as, žymusis egzistencialistas, fenomenologas. Ką reiškia ši, metų palytėta sentencija? Kaip gyvenamajame empiriniame pasaulyje ši sentencija skleidžiasi? Kaip XXI amžiuje jaučiame tą pragarą ir kaip nuo jo bėgame?

Atrodo, kad ir virtualiame, ir daiktiškajame pasaulyje mes, kaip žmonių rūšis, ieškome prieglobsčio, kaip apsaugoti save nuo Kito žvilgsnio. Kodėl slepiame įvairius savo įpročius, kuriuos laikome gėdingais? Kodėl prie tam tikros žmonių kompanijos kalbame vienaip, o prie kitos – kitaip? Kodėl mokykla yra vienas iš didžiausių iššūkių mūsų socialumui? Neretai atrodo, kad jei vėl reikėtų pakartoti šią patirtį – dvylikai metų didžiąją savo gyvenimo dalį praleisti tarp vienmečių post-Sovietiniu periodu, t. y., kai patyčios itin gajus fenomenas – mielai atsakytumėme. Iš šių, ir dar ankstesnių institucijų išmokstame medijuoti savo emocijomis, veiksmais, nulaužti kodą, ką daryti, kad nepatirtume patyčių.

Išmokstame sociumui rodyti tą savo pusę, kuria dalintis galime iki tol, kol autentiški elementai nebeegzistuoja. Istorija „Atšvitimas Bali“ istorija yra vaizdinys, kaip individai gali savo esybę niveliuoti su populiariomis praktikomis ir populiariais rinkos poreikiais iki tol, kol išorės žvilgsnis ištraukia bet kokią savastį.

Atšvitimas Bali (istorija)

Lietuva. Nykus žiemos laikotarpis. Šventės baigėsi, dovanos išpakuotos, fejerverkai iššauti, puotojantys vynai išmaukti. Praėjo trys savaitės po Naujųjų metų, žmonės po truputį apleidžia savo naujametinius pažadus, nebesilaiko užsibrėžtų tikslų. Sveikatinimo meistrai L bei V jau įkaušę nuo raudono vyno ir persivalgę sūrio ir alyvuogių kalbasi apie savo nesisekanti internetinį verslą – svetainę, kurioje publikuoja holistinę proto ir kūno treniravimo praktiką:

– Ot kas jau kas, bet lietuviai tai tikrai nemoka mėgautis gyvenimu. Štai tik trečia savaitė, o visi metė naujametinius pasižadėjimus, kritikuoja kitus, apskritai yra fiziškai ir dvasiškai stagnavę, – purkštavo L.

– Taip, taip, na žinai, čia ta kolektyvinė trauma. Tokius jau mus sovietai paliko, resignavusius, pasipiktinusius, tik kito daržo žiūrinčius, – žinovo tonu savąjį sociumą apibūdino V.

– Ir pakliuvo mums gimti ir verslą įkurti tokioje terpėje. Štai būtumėme vakaruose, kur žmonės normalūs, gali atsipalaiduoti ir džiaugtis gyvenimu, tai jau seniausiai būtume pralobę turčiai. O dabar tarsi liūtui siūlyti saliero stiebą... Nežinau, ką daryti, – gailiai atsiduso L, – Kam gali nepatikti savipagalbos kursai, savaitraštis apie geriausias knygas ir tinklalaidės, tavo meistriškos jogos ir meditacijos pamokos? Na kam gi mes tokia tamsi ir needukuota visuomenė...

– Kiaulės deimantais nesudominsi, mieloji.

– O gal čia, brangus V, ir glūdi atsakymas? Gal tai ne mūsų publika? Įsivaizduok, mokome tik tuos žmones, kuriuos iš tikrųjų domina kokybiškas gyvenimas? Plečiamės į užsienio rinkas?

– Ką turi omenyje?

– Nagi pagalvok. Rytų Europa vakarams apskritai dabar yra „it“ kraštas. Bent jau taip TikTokas sako. Visus domina mūsų smarkumas, slaviška elgsena. Nesvarbu, kad net nesame slavai, tie vakariečiai nemoka atskirti. Savipagalbos tinklalaidė, kurią veda du neaiškaus identiteto guru. Nei europiečiai,

nei azijiečiai, kažkokie anonimai. Gal monetizuo- kime šį savo pranašumą?

– Pranašumą? Kkka? Ir kaip? Man rodos, per daug vyno prisigėrei, L.

– Arba kaip tik – apšvietimas aplankė? Kiek metų mes jau kankinamės bandydami šviesti Lietuvos visuomenę, mokyti ją sveiko, subalan- suoto gyvenimo? Beviltiška. Viskas. Ieškokim naujo vartotojo. Žinoma, visas mūsų puslapio pagrindas liktų tas pats – rytų kultūros popula- rinimas savipagalbos tikslams, tačiau dar galime pabarstyti kokių lietuviškų, baltiškų¹⁵, ar, kaip jau minėjau, slaviškų elementų... O galbūt ir lietuviai emigrantai gali susidomėti. Jau asimiliavosi į savo belgijas, vokietijas, ameriką, bet galbūt nostalgi- jos kibirkštėlė įsižiėbs?

– Tai keičiame žiūrovus ir darome kultūrų miš- rainę savišvietos tikslams?

L šį klausimą nuodugniai kontempliavo kelias minutes, žaisdama su savo n-tąja vyno taure, kol galiausiai jos akys užsižiėbė:

– Kraustomės į Bali, – užtikrintai rėžė L.

– Kraustomės iš proto gal? Iš kur čia Bali atsira- do? – sutrikusiai užklausė V, nebesugebantis spėti pagal L proto šturmą¹⁶.

– Esi girdėjęs apie skaitmeninius klajoklius¹⁷?

– Čia tie, kur keliauja dirbdami nuotoliniu būdu? Ir dokumentuoja savo nupoliruotą estetišką kelionę Instagrame?

– Būtent šie. Ir mes galim tokiais patapti.

2020 m. vasaris. L ir V, primiršę savo pokalbį, toliau dirba savo monotoniškus vertėjavimo bei advoka- tavimo darbus, kartas nuo karto bandydami atgai- vinti savipagalbos puslapį Lietuvos publikai. Viskas, atrodo, plaukia sava eiga, dienos gana vienodos.

Tačiau, įpusėjęs vasariui, pasklido žinios apie keisto, iš Azijos atėjusio viruso, grėsmę. Pasauliui nerūpėjo Kiniją draskanti gamtos jėga, bet, atve- jams atšliaužus į Europą, įsitvirtinus Italijoje,

žmonės ėmė kuždėtis. Kuždesys buvo vos girdi- mas, kol coronavirus.jhu.edu/map.html¹⁸ Lietuva išdidžiai puikavosi nuliu atveju.

Išaušo vasario 28 diena. Atrodo, niekuo neypa- tinga, niekuo iškili. Visgi, ši diena buvo svarbi parodyti šiam regionui, kad Lietuva, dar kitaip vadinama Dievo ausimi¹⁹, nėra apsaugota nuo žmonių ištikusios grėsmės. Buvome, esame ir bū- sime susiję. Oro lašeliai nemato šalių sienų, ne- mato Šengeno, nemato keistų susiformavusių ribų, kurias tik žmogaus intelektas gali prigalvoti. Tai įrodė Lietuvoje užfiksuotas pirmasis viruso atvejis.

Reakcijų spektras, per dvi savaites keliais vienetais pakilus, siekė nuo alfos iki omegos. Neigimas, pani- ka, kaltinimas, drastiškos priemonės (beprecedenti- nis tualetinio popieriaus pirkimas, įvairūs haute-co- uture medicininių kaukių modeliai, žadimai „kas nepakankamai ilgai plovė rankas?“ ir panašiai).

Sutrikimas pasiekė L ir V. Visuotinis sujudimas veikė kaip vandenyno raibuliavimas, išjudina vi- sus, kurie tame vandenyne tarpsta.

L, susitarusi su V susitikti ir aptarti reikalus, sėdi kavinėje ir laukia. Trypčioja koja, dairo, susirau- kia, kai kas sukrenkščia. Galiausiai, pamačius atei- nantį V, išsitiesia, it pasiruošus rimtam puolimui.

– Labas, sori, kad vėluoju, bet baisūs kamščiai, nežinau, ar čia visi į Lidlą skuba supirkti visus konservus, ar tualetinio... – įbėgęs, dar striukęs nenusisiautęs pradėjo kalbėti V.

– Aha, aha, nieko tokio, klausyk. Prisimeni, kai kalbėjome, kad būtų faina persikelti į kitą šalį ir iš ten transliuoti mūsų kontentą?

– Tu kalbėjai. Bet taip, prisimenu. Tai ką?

– Varom. Į Bali. Kurti savo svetainę, mokyti žmo- nes, kaip teisingai ir sveikai gyventi. Aš suveikiau mums skaitmeninių klajoklių pasus. Yra daug įvai- riausių niuansų, bet, geros žinios, mes atitinkam reikalavimus! Investuokime pagaliau save į tai. Negi tai nebuvo mūsų svajonė? Įsivaizduok – sėdi prie vandenyno... pala, ten vandenynas ar jūra? Ai, ne- svarbu. Svarbu, kad atrodo gražiai ir iš karto aso- cijuojasi su rytų išmintimi. Kas bepanorėtų moky- tis šių tiesų, kai mato guru įstrigusį kokioje nors chruščiovkėje? Beskonybė. Tai va, sėdi prie vandens telkinio, kuri kontentą, sportuojai, aš abejoju ar pats negrįši nušvitęs kaip Buda ir tada dar galė-...

15 Baltai – rytų Europos gentis, kurios kalba susiformavo iš indoeuropietiškos tradicijos. Baltų genties užuomazgos pradėjo kurtis 3000 m. pr. Kr. Daugiau apie tai Edmund Bunkše and Wolf Tietze, „Baltic peoples, baltic culture, and Europe: Intorduction.“ *GeoJournal* (1994): 5-8.

16 Angl.: *Brainstorm*.

17 Angl.: *digital nomads*.

18 Populiariausias COVID-19 stebėjimo puslapis.

19 „Dievo ausis“ – metafora skirta apibūdinti vietą, kurioje saugu.

V nutraukia L karštligišką tiradą:

– Gerai.

– Gerai? Ir viskas?

– Taip. Lekiam kol galim. Ir nuo visuotinės panikos dėl to menko viruso pabėgsim. Galėsime mokytis pasaulį izoliacijoje. Mano mėgstamiausias metodas. Nereikia bendrauti. Tik rodai. Ir jie mokosi. Paklusniai, kaip vaikai.

– Nesitikėjau, kad taip lengva bus tave įkalbėti.

– Aš irgi. Reikia pagaliau kažką daryti.

Scena oro uoste. L ir V truko tik kelias dienas suplanuoti kelionę, užsisakyti apartamentus su baseinu, bambukinėmis sienomis Negaros mieste²⁰, Bali. Patalpos išsidėsčiusios kelios dešimtys metrų nuo vandens telkinio, kuris, pasirodo, yra Indijos vandenynas.

Skrydis nuo Vilniaus oro uosto į Denpasar²¹, Bali. V ir L, palikdami savo vis nuviliančią gimtinę, nekantrauja. Džiugesio bei entuziazmo net nemažina kaukėti individai. Kelioninis, naujo gyvenimo pradžią žymintis azartas draugus veikia nevienodai: V, nepratardamas nei žodžio, leidžia svajonėms raibuliuoti sąmonėje, spoksodamas į *Duty Free* parduotuvę, bet iš tikrųjų jos nematydamas. Didis V susikaupimas išjudina L, kuri, priešingai, čiaška, kartais, burnai išsausėjus, atsigerdama *Evian* vandens: „Tyras Šveicarijos vanduo už tyras patirtis“, mąstė ji, investuodama tris eurus į pusės litro buteliuką, įgarsindama savo minčių srautą nedėmesingai publikai:

– Žinai, kiek aš dabar naujų asanų²² atradau besiruošdama? Jau įsivaizduoju, kurios labiau tiks paplūdimyje, kurios prie baseino, tik niekaip neapsisprendžiu dėl bhujangasanos²³, manai jos vietas tinka labiau prie žalumos ar vandens? O gal kaip tik namie? Per įvairius kanalus mačiau, kad prie lango išsistačius gyvūnelį į priekį gali daugiau peržiūrų gauti. Tik iš kur gyvūnelį ištraukti? Gal koks komodo varanas apsireikš, *cha cha cha*, na tada tai išsiskirčiau iš visos šutvės jogistų. O šiaip iš tikrųjų, nežinai, gal Bali galima išsinuomuoti

šuniuką? Manai atrodys viskas jaučiau? Nors, iš kitos pusės, gal šunys jogos video medžiagoje jau pabodę? O kas jei išsinuomuosiu kokį prastai išdresiruotą gyvulį, tai tas tik man sugadins visą atmosferą, na nežinau nežinau...

– Jau laipina, – nuo svajų atbudo V.

L su V jau dvi savaites gyvena Negaroje. Skaitmeninis klajokliškumas yra grindžiamas tuo principu, kad darbuotojai kas kelis mėnesius privalo keisti savo gyvenamąją vietą ir, tiesiogine to žodžio prasme, klajoti, neturėti vienos pastovios buveinės. Tačiau, kas žino, kaip karantino priemonės paveiks šių žmonių ir pačio darbo principus. Kol kas apie tai galvoti nebūtina.

Lietuvoje ką tik paskelbtas visuotinis dviejų savaičių karantinas. Keliautojams L ir V viskas, atrodo, einasi kaip sviestu patepta. Abu jaučia emociją, nuo kurios stengiasi bėgti, kadangi ji nei kiek nesiderina su jų propaguojama dėkingumo ir gerumo kitam doktrina. Ši emocija, afektas – savotiška pikt-džiuga, pasitenkinimas savąja patirtimi, lyginant su gimtinėje likusiais žmonėmis, kurie grumiasi su nykuma pilkuma, pagieža vienas kitam, apsiniaukusiu dangumi, nesibaigiančia žiema, nepasitikėjimu valdančiais²⁴. O šiedu kovoja su augančiu sekėjų skaičiumi, geru oru, neapsakomo šviežumo vaisiais. Virusas, rodos, irgi neegzistuoja – kai nemoki indoneziečių ir nepažįsti vietinių, nei susirgimai, nei greitai užimamos ir greitai nykstančios vietos liginėje neįdomu, negąsdina, sapnuose košmarų pavidalu irgi nepasirodo. Su šeima, likusia Lietuvoje, irgi susiskambina retai, nes „anie tik skundžiasi“.

Įsikūrus, pradėjus vesti nuotolines meditacijos ir jogos pamokas, aktyviai pildant puslapio turinį įvairiais straipsniais apie sąmoningą dėmesingumą, monizmą, energiją rutina įgavo veidą. Kaip korporacijose dirbantys asmenys keliauja į darbą šildyti kėdę nuo aštuonių iki penkių valandų vakaro, taip L ir V, kaip kareivėliai, kepė turinį ir švietė visuomenę, kuri šias žinias neramiais laikais pasitiko išskėstomis rankomis. Nebūtina net tikrinti statistikos – kol krenta monetos į virtualią kišenę, tol tavasis veidas,

20 Miestas Indonezijoje.

21 Bali sostinė.

22 Jogos pozos.

23 Kitais žodžiais – kobros poza. Šiuolaikinės jogos pratimas.

24 Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, egzistavo (ir vis dar esti) koronaskeptiškų individų, kurie atsisakė paklusti katantino nurodymams, vengė nešioti kaukes, nepasitikėjo valdančiųjų nurodymais apskritai, manant, jog virusas yra būdas pralobti elitui bei masių kontrolė.

tavoji gimtinė, lytis, įpročiai ar amžius yra neįdomūs. O papajos toliau skanios ir šviežios.

Taip, darbas kartais gali patapti atsikartojančių veiksmų visuma, kuri sukelia robotiškumo jausmą. Tačiau kas gali pavargti nuo to, ką praktikuojant valosi siela? Ir, žinoma, pildosi pinigine.

KOVO 20 DIENA.

SARVANGASANA.

MATSYASANA.

PASCHIMOTHANASANA.

L:

– Keista diena, šiandien nieko nejutau. Gal asanas blogai suderinau? Ar manai, kad slėgis žemas?

V:

– O, kaip įdomu. Aš šiandien irgi jaučiuosi išsikvėpęs. Na, įvairiausių gi dienų būna. Kiek prisijungę žmonių prie tiesioginės transliacijos?

– Penki šimtai.

– Pas mane ir panašiai. Tai viskas tvarkoj. Reiškia, kad viską darome gerai.

KOVO 23 DIENA.

HALASANA.

BHUJANGASANA.

SALABHASANA.

Šią dieną L kalbėjosi su savo drauge iš Lietuvos. Kadangi beveik visus ryšius L su savo draugėmis ir draugais apleido, ji brangino šį trumpą pokalbį, papasakojo visus įspūdžius iš Bali, kaip turiningai gyvena, kaip jaučiasi netoli nušvitimo, kaip ją ramina bangų muša. Draugė buvo labai tyli ir keistai kažką sumurmėjo apie praskrendantį paukščiuką.

KOVO 25 DIENA.

DHANURASANA.

SIRSASANA.

SARVANGASANA.

V:

– L, o tau nebūna, kad nebejauti asanų? Vakar pamačiau vietinį čia besportuojantį, atrodė, kad jam chakros visiškai atsivėrę, o man... Nežinau, ar tau kartais neatrodo, kad apsimetinėjai?

– Šios praktikos nėra skirtos regionui, iš kurio jos kilo. Jos dovana visai žmonijai. Kodėl taip pesimistiškai šneki? – Įdirgusi atsakė L, nutylėdama, kad jau savaitę jos neapleidžia egzistencinės tuštumos jausmas, o joga ir meditacija jaučiasi kaip prievolės, o ne ramybės šaltinis, kelias į pilnatvę.

– Tavo tiesa. Tikriausiai nepakankamai stengiuosi. Prigaunu save daug mąstant apie Lietuvoje likusius artimuosius ir draugus. Galbūt dėmesys nėra sutelktas į čia ir dabar. Lietuvoje žmonės izoliuojasi fiziškai, bet, atrodo, kad vyrauja socialinis solidarumas. O mes izoliavomės ir taip, ir taip. Kiek žmogus gali išgyventi vienas su savo brangiausiomis asanomis ir man priskirtomis mantromis iš garsiausių pasaulio guru, kai visa parama yra už dešimčių tūkstančių kilometrų? Iš vis, kiek namasčių ir asanų žmogelis iš Baltijos šalies gali pakelti?

– Gal tiesiog neišsimiegojai?

– Gal ir neišsimiegojau. Užtat žinai, ką sapnavau? Kad valgau lašinukus su pomidoru ir duona. Lašinukus su pomidoru ir duona!!! Per prievarta man to Lietuvoje neįkištum – angliavandeniai ir lašiniai, ar mano pašamonė juokauja...

KOVO 26 DIENA.

HALASANA.

MATSYASANA.

PASCHIMOTHANASANA.

L mama susirgo koronavirusu. Teko važiuoti į ligoninę, kad užsitikrintų ventiliatorių, nes neprakvėpavo. L, betransliuojant vieną iš treniruočių, kuo slapčiau nubraukė lygiai tris ašaras. Likusią dienos dalį gulėjo lovoje ir tikrino telefoną, drebdama nuo kiekvieno pranešimo.

– Kai mama pasveiks, į praktiką grįšiu kupina motyvacijos ir dėkingumo visatai. Kol kas šiek tiek norisi pailsėti. Tikiuosi, V, kad nesupyksi, jei šiandien kartu nevakarieniausim. Neturiu jėgų. Užsisakysiu, kad atvežtų McDonado kompleksą.

– Gal gali man užsakyti McFlurry bei bulvyčių? Ačiū.

KOVO 30 DIENA.

BHUJANGASANA.

SALABHASANA.

DHANURASANA.

L mama pasveiko, vakar jau buvo išrašyta iš ligoninės.

L motyvacija dvasinei praktikai negrįžo.

Per pastarąją savaitę V sapnavo tekantį Merkį, mamos besišypsantį veidą ir cepelinus.

BALANDŽIO 1 DIENA.

HALASANA.

SIRSASANA.

MATSYASANA.

IŠSILAISVINIMAS iš apribojimų meno, kultūros ir politikos srityse Europoje ir Afrikoje

DECONFINING – tai plataus masto bendradarbiavimo projektas, kuriuo siekiama sukurti geresnius ir teisingesnius kultūrinius ryšius tarp Europos ir Afrikos, sukuriant tvarų pavyzdinį bendradarbiavimo modelį.

Remiantis glaudžiu abiejų žemynų bendradarbiavimu ir jų kultūros sostinių programų integracija, šis projektas suburia abiejų žemynų kultūros specialistus, politikos formuotojus, atlikėjus, medijų ir (arba) vaizdo menininkus, vietos universitetus ir auditorijas, kad iširtų ir parodytų naujus tarpžemyninio meninio ir kultūrinio (politinio) bendradarbiavimo būdus ir prisidėtų prie apribojimų modelių supratimo iš įvairių perspektyvų tarpžemyniniu požiūriu.

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

IŠSILAISVINIMAS iš apribojimų meno, kultūros ir politikos srityse Europoje ir Afrikoje